

Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα (Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2cVoNSt>]

Το σύντομο διήγημά του «Διατί ἡ μηλιά δέν ἔγινε μηλέα» δημοσιεύεται στο περιοδικό Εβδομάς το 1885, στις 27 Ιανουαρίου. Το θέμα του είναι η αντίδραση ενός μαθητή – που είναι ο αφηγητής στην παιδική/εφηβική του ηλικία- να αποδεχθεί την καθαρεύουσα, ιδιαίτερα στην ονομασία του δέντρου «μηλιά» του κήπου του σε «μηλέα», την οποία προσπαθεί να του επιβάλει με βίαιο τρόπο ο νέος αρχαιολάτρης δάσκαλος του σχολείου του. Το έργο αυτό είναι ένα «ψυχολογικό» διήγημα -αποκαλύπτει τη διαλεκτική σχέση γλώσσας και ψυχολογίας- με ιδεολογικό προσανατολισμό· το παράδοξο όμως είναι ότι δεν «πείθει» ούτε τον ίδιο τον συγγραφέα του να εγκαταλείψει οριστικά τη λόγια έκφραση παραμένοντας στον συντηρητισμό του[526] .

Οι «εκτροπές» εδώ είναι η συναλλακτική σχέση με τον Θεό/ φιλοχρηματία, η

ασπλαχνία/βιαιότητα και η αρχαιοπληξία/καθαρεύουσα.

Η συναλλαγή προτείνεται. Στο ξεκίνημα του διηγήματος ο συγγραφέας επικριτικά/ειρωνικά αναφέρει ότι οι καλόγεροι προτείνουν στους πιστούς να αφιερώνουν την κτηματική τους περιουσία στα μοναστήρια -αποκληρώνοντας τα παιδιά τους- για να κερδίσουν την ουράνια βασιλεία[527]. Ομοίως δρουν και οι ομότεχνοι του Βιζυηνού, αφού εθνική πρόοδος -υποστηρίζουν- δεν υπάρχει, αν δεν γίνουν οι Έλληνες συνδρομητές στα βιβλία τους[528]. Προφανώς οι επιλογές αυτές υποδηλώνουν την φιλοχρηματία των μοναχών και των πνευματικών

ωνία τους
σκωπτικός

Η

ασπλαχνία συναντάται. Ο νέος αρχαιοπληκτος δάσκαλος συμπεριφέρεται σκληρά, αντιπαιδαγωγικά στο Γιωργί του χωριού, χρησιμοποιεί τη σωματική βία σ' ένα παιδί του δημοτικού σχολείου, για να το υποχρεώσει να ονομάσει την μηλιά «μηλέα»[529]. Το παιδί το βράδυ επηρεασμένο από το βίαιο περιστατικό βλέπει όνειρο στο οποίο η μηλιά τον «επιπλήττει», επειδή την «πρόδωσε» ονομάζοντάς την «μηλέα». Πρέπει όμως να θυμίσουμε ότι και η παιδαγωγική της εποχής δεν διακρίνεται για τον σεβασμό της στον μαθητή, αντιθέτως η χρήση βίας είναι μια καθιερωμένη πρακτική από τους δασκάλους της εποχής[530].

Η αρχαιοπληξία, ο αρχαιολατρικός σχολαστικισμός, συναντάται. Ο Βιζυηνός

φαίνεται να συνειδητοποιεί την τεράστια σημασία του γλωσσικού κώδικα για την πρόοδο και την επιβίωση της Ελλάδας[531]. Στο γλωσσικό ζήτημα παίρνει θέση υποστηρίζοντας τη δημοτική. Παρουσιάζει στο διήγημά του σκωπτικά ένα νεαρό φραγκοφορεμένο δάσκαλο του αλληλοδιδασκτικού ο οποίος γοητευμένος από την αίγλη της κλασικής αρχαιότητας χρησιμοποιεί την αρχαίζουσα και ονομάζει τα παιδιά του χωριού με τα ονόματα των αρχαίων Ελλήνων. Τελικά, απομακρύνεται κακήν κακώς από το σχολείο χωρίς να έχει προσφέρει κάτι ουσιαστικό στους μαθητές του και στην τοπική κοινωνία[532].

«Διέξοδοι» θεωρούνται η γνώση, η εμπιστοσύνη, ο συμβιβασμός και η δημοτική γλώσσα.

Η γνώση αναζητείται. Η εφηβεία αποτελεί την δεύτερη γέννηση -σύμφωνα με τον Ρουσώ[533] - και σ' αυτήν το παιδί ανακαλύπτει τον κόσμο με τα δικά του, πλέον, μάτια θέτοντας συγχρόνως και τα δικά του ερωτήματα. Το ερώτημα που θέτει ο Γιωργής τόσο στον εαυτό του όσο και στον δάσκαλό του -από τον οποίο περιμένει και την απάντηση- είναι τί είναι το δένδρο μηλιά και όχι πώς ονομάζεται το δένδρο αυτό. Απάντηση αδυνατεί να δώσει ο ίδιος ούτε όμως του δίνεται και από τον δάσκαλό του, ο οποίος επιμένει στην αρχαίζουσα ονομασία του.

Η εμπιστοσύνη θριαμβεύει. Ο Γιωργής στο δίλημμα που τίθεται για την ονομασία του δέντρου εμπιστεύεται τη μητέρα του και τους συγχωριανούς του, ότι ονομάζεται το δέντρο «μηλιά», και όχι τον άγνωστο, μονομανή δάσκαλό του, ο οποίος επιμένει σκαιώς να το ονομάζει «μηλέα». Εξάλλου σύμφωνα με την ψυχολογική ερμηνεία που δίνει ο Βιζυηνός για τη σχέση σημαίνοντος και σημαινομένου ή παράστασις τῆς λέξεως μηλιά ἐμβῆκεν εἰς τήν ψυχήν μου συγχρόνως μέ τήν παράστασιν τοῦ δένδρου[534] και ήταν αδύνατο η «σχέση» αυτή να διαρραγεί από κάποιον στον οποίο ο νέος δεν έχει εμπιστοσύνη. Η εμπιστοσύνη αποτελεί θεμέλιο των διαπροσωπικών και κοινωνικών σχέσεων. Η ύπαρξή της δημιουργεί ασφάλεια, απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη ουσιαστικών προσωπικών σχέσεων. Αυτό φαίνεται να επιτυγχάνεται στις διανθρώπινες σχέσεις των κατοίκων της Βιζύης.

(συνεχίζεται)

[526] Α. Θρύλος, (Έλληνες διηγηματογράφοι) «Γεώργιος Βιζυηνός 1849-1896», Νέα Εστία 114 (1931)σσ.963-964.

[527] Γ. Βιζυηνός, Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα στο δικτυακό τόπο: http://users.uoa.gr/~nektar/arts/tributes/gewrgios_bizyhnos/diati_h_mhlia_den_egine_mhleas.htm (ημερομηνία ανάκτησης 28-12-2013): «Οἱ καλόγηροι φρονοῦν ὅτι θά ὑπάγομεν ὅλοι εἰς τόν διάβολον, ὅσοι δέν ἀποκληροῦμεν τοὺς υἱοὺς καί τὰς θυγατέρας ἡμῶν, διὰ ν' ἀφιερῶσομεν τὰ κτήματά μας εἰς τὰ μοναστήρια, πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν».

[528] Γ. Βιζυηνός, Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα όπ. παρ.: «Οί καλόγηροι φρονούν ότι θά υπάγομεν όλοι είς τόν διάβολον, όσοι δέν αποκληροϋμεν τούς υιούς καί τάς θυγατέρας ήμών, διά ν' άφιερώσομεν τά κτήματά μας είς τά μοναστήρια, πρός ψυχικήν σωτηρίαν. Οί συγγραφείς πρεσβεύουν, ώς άρθρον πίστεως ιδίας, ότι πρόοδος έθνική δέν είναι δυνατό νά γίνει, ένόσω έκαστος τών Έλλήνων δέν σπεύδει νά έγγραφεί συνδρομητής είς τά βιβλία των, προπληρώνων, έννοεΐται, τήν συνδρομήν του».

[529] Γ. Βιζυηνός, Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα όπ. παρ.: «Καί -αύτοϋ σέ τρώγει, αύτοϋ σέ πονεΐ- μοϋ έδωκεν ό άθεόφοβος τεσσαράκοντα παρά μίαν, όξύτατα κραυγάζων έν τῷ μεταξύ νά είπῶ ότι ή μηλιά δέν είναι μηλιά, αλλά μηλέα!».

[530] Ι. Μπακιρτζής, «Παιδεία-Σχολεία-Δάσκαλοι» στη διδακτορική διατριβή Οι ιστορικές συνιστώσες της ιδεολογίας και του έργου του Γεωργίου Βιζυηνού και η οθωμανοκρατία στην Θράκη το β' μισό του 19ου αιώνα (Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 1999)σσ. 224-236, εδώ σσ.226-231.

[531] Γ. Βιζυηνός, Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα όπ. παρ.: «διά τόν όποϊον συνδέω τό γλωσσικόν τής Ελλάδος ζήτημα μέ τό άλλο, τό άποβλέπον τουτ' αύτό τήν ύπαρξίν της».

[532] Γ. Βιζυηνός, Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα, όπ. παρ.: «καί ό άληθινός διδάσκαλος έδιώχθη κακήν κακώς όχι μόνον από τοϋ περιεχομένου τής ψυχής μου, αλλά καί από τοϋ χωρίου μας(...) έμεινα χωρίς νά μάθω έν τῷ σχολείῳ τί πράγμα είναι ή μηλιά!».

[533] J. J. Rousseau, Collection Complète des Œvres de J.J. Rousseau, citoyen de Genève, Tome quatrième, contenant les IV premiers Livres d' Emile, ou de l' Education, (Genève 1782)p. 359.

[534] Γ. Βιζυηνός, Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα, όπ. παρ.: «Η μηλιά -δηλαδή, καθώς λέγουν οί ψυχολόγοι, ή παράστασις τής λέξεως μηλιά- έμβήκεν είς τήν ψυχήν μου συγχρόνως μέ τήν παράστασιν τοϋ δένδρου καί είς έναν καιρόν, κατά τόν όποϊον όλαι αϊ αίσθήσεις μου είχον άναπεπταμένες τάς θύρας καί έδέχοντο εύχαρίστως κάθε τί, τό όποϊον ήρχετο συστημένον ή από τήν μητέρα μου ή από τούς οϊκείους μου νά κατοικήση έντός της κεφαλής μου. Έπειδή δέ τότε ήτο πολύς τόπος διαθέσιμος, έκάστη παράστασις, ή όποία εισήρχετο, έστηνε τόν θρόνον της καί έκάθιζεν όσον καί όπως τής ήρεσκε καλύτερα καί ήτο ώσάν οϊκοκυρά μέσα είς τό σπίτι της. Έτσι τό έκαμον τόσαι άλλαι, έτσι τό έκαμε καί ή μηλιά».